

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації **Олександри Олександрівни Шари** на тему:
«Наратив в музиці та його втілення в українській баладі ХХ століття»
на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 025 - «Музичне мистецтво»
з галузі знань 02- «Культура і мистецтво»

Публічну презентацію наукових результатів дисертації
проведено на засіданні кафедри теорії музики
Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського
«24» лютого 2026 року, протокол № 10

Обґрунтування теми. У другій половині ХХ – на початку ХХІ століття гуманітарна наука пережила суттєві зміни, пов'язані з активним розвитком міждисциплінарних підходів. Це проявилось у взаємопроникненні термінів, методів та категорій між філософією, літературознавством, психологією, соціологією, культурологією та мистецтвознавством. Одним із центральних понять, що отримало широке теоретичне та методологічне осмислення у сфері музичного аналізу, став наратив. Від риторики та поетики античності до сучасної теорії культури він пройшов складну еволюцію, ставши універсальною аналітичною моделлю для опису процесів оповіді, структурування подій і способів їхнього сприйняття.

Осягнення комунікативної природи музичного твору дедалі більше привертає увагу дослідників, що зумовлено розширенням художньої свідомості композиторів, ускладненням суб'єктно-об'єктних відношень авторського висловлювання. Якщо західна наука вже має потужну традицію дослідження музичного наративу (переважно на матеріалі інструментальної музики), то у вітчизняному музикознавстві ця теорія досі не набула системного застосування.

Особливої актуальності наративний підхід набуває в аналізі синтетичних жанрів, зокрема балади. Поєднуючи епічну оповідність, драматичний конфлікт та ліричну рефлексію, балада є ідеальним полем для дослідження механізмів музичної оповіді. Українська балада ХХ століття, що представлена творчістю Б. Лятошинського, Ю. Мейтуса, А. Штогаренка, С. Борткевича, Л. Ревуцького та інших, демонструє унікальний синтез національної інтонаційної традиції та європейських наративних моделей.

Незважаючи на існуючі дослідження музичних творів в жанрі балади, не вистачає обґрунтування її специфіки в аспекті її оповідних стратегій у вітчизняному музикознавстві: більшість існуючих праць зосереджені на історико-стильових або виконавських аспектах. Отже, *актуальність* теми зумовлена необхідністю заповнення цієї лакуни та адаптації новітнього аналітичного інструментарію до специфіки української музики; відсутністю системних досліджень української інструментальної та вокальної балади як унікального наративного жанру.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано на кафедрі теорії музики згідно з планом науково-дослідницької роботи Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського в рамках комплексної теми «Теоретичне музикознавство в історичному процесі розвитку» на 2022–2026 рр. (протокол № 5 від 29.12.2022 р.). Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського (Протокол № 3 від 27 жовтня 2022 р.), уточнено на засіданні Вченої ради Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського (Протокол № 6 від 29 січня 2026 р.).

Мета дослідження – обґрунтувати наративний метод аналізу музичної драматургії на прикладі української вокальної та інструментальної балади ХХ століття.

Об'єкт дослідження – наратив як міждисциплінарний феномен сучасного мистецтвознавства; **предмет** – наратив в музиці як архетипове явище та категорія музикознавства.

Матеріалом дослідження слугують твори українських композиторів ХХ століття у жанрі балади, а саме: *вокальні балади* Ю. Мейтуса («Розстріляли трьох» на слова В. Коротича, Балада з вокального циклу «Мати» на слова А. Малишка, «Ксеня» на слова А. Малишка), та Г. Верети («Балада про Опришка» для соло тенора та чоловічого хору на слова Л. Забашти); *інструментальні балади*: фортепіанні твори С. Борткевича (Балади ор. 10 та ор. 42), Балада для віолончелі та фортепіано (пам'яті М. В. Лисенка) А. Штогаренка, Балада у формі варіацій на українську народну тему, ор. 4 М. Вілінського, Балада для віолончелі з фортепіано ор. 20 Л. Ревуцького, Соната-балада № 2 ор. 18 та Балада ор. 22 Б. Лятошинського.

Методологія дослідження ґрунтується на застосуванні загальних та спеціальних методів:

- *системний* – зумовлений інтеграцією сучасного музикознавства з гуманітарними науками;
- *функціональний* – для аналізу принципів розвитку музичного тематизму, композиційних закономірностей та драматургії;
- *герменевтичний* – для інтерпретації глибинних змістових шарів музичного твору, розкриття його прихованих програмних чи символічних значень та розуміння діалогу між авторським задумом і сприйняттям реципієнта;
- *семантичний* – для виявлення музичних знаків і символів, що формують смисловий часопростір твору;
- *історико-типологічний* – для дослідження еволюції жанру балади та її наративних моделей у різні історичні епохи та в певних національно-культурних традиціях;
- *компаративний* – для встановлення аналогій між жанром літературної та музичної балади, а також між вербальною та музичною оповіддю з точки зору проявів наративності;

- *порівняльно-термінологічний* – для узагальнення наукових концепцій поняття *нарратив* у суміжних галузях знання та специфікації його категоріальних властивостей у структурі музичного тексту;
- *жанрово-стильовий* – для виявлення інваріантних (типових) ознак балади та специфіки їх авторської інтерпретації у творчості українських композиторів ХХ століття;
- *комунікативний* – для розгляду музичного твору як комунікативного акту, де нотний текст актуалізується через виконавське прочитання, забезпечуючи передачу та переосмислення інформації у системі «композитор – виконавець – слухач»;
- *нарративний* – для виявлення механізмів оповідності у музичному тексті, що дозволяє розуміти специфіку явища.

Теоретичну базу склали дослідження з наступних наукових питань:

- літературознавства та філології (О. Галич, В. Просалова, Н. Астрахан), поетики (О. Потебня, Аристотель);
- семіотики та структурного аналізу (А.-Ж. Греймас, Дж. Ділі); структурно-риторичного аналізу (Г. Полтавцева);
- теорії нарративу (Tz. Todorov, W. Schmid, G. Prince, G. Genette, M. Jahn, A. Nünning, О.-М. Гук, І. Бехта, О. Кагановська, В. Максимець, Д. Москальов, Л. Мацевко-Бекерська, І. Папуша, І. Полетуша, Н. Римар, Р. Савчук, О. Сараєва, О. Собчук, О. Ткачук, Л. Рева-Лєвшакова, О. Капленко, Р. Барт, К. Бремон);
- нарративу як міждисциплінарної категорії – у контексті філософії (А. Schütz, E. Husserl, J.-F. Lyotard, П. Рікер, Я. Верменич, Г. Дьяковська, Т. Ліщук-Торчинська), соціології (Р. Berger, Т. Luckmann, J. Bruner, A. Giddens, K. Rosner, П. Кулас, Т. Семигіна), психології (Р. Мороз, В. Зливков), соціальної комунікативістики (А. Miskimmon, N. O'Loughlin, L. Roselle, Н. Лебідь, О. Снитко, С. Гречка, Н. Зикун, А. Бессараб, Л. Пономаренко), політології (Є. Гарькавий, О. Курбан, О. Мельникова-Курганова, Н. Стеблина);
- науковим концепціям нарративу в музиці (J.-J. Nattiez, K. Abbate, F. Maus, R. Hatten, R. Littlefield, D. Neumeyer, E. Tarasti, M. Grabócz, G. Hair, B. Almén, M. Sichardt, J. Wieneke, Н. Беліченко, М. Klein, С. Лисюк, J. Mailman, В. Степурко, Я. Бардашевська, Лю Ся, Ю. Седлецький);
- теорії музичної драматургії (Г. Полтавцева, Л. Шаповалова, В. Омельченко, R. Dean, В. Вишинський, А. Харенко, О. Белоенко, Т. Нечаєнко, О. Лішафай, Д. Романець, В. Кочнев);
- жанру літературної балади (Г. Нудьга, О. Дей, А. Ясенчук, А. Іваницький, О. Єременко, М. Качмар, С. Пономаревський) та музичної балади (J. Parakilas, J. Rink, О. Безбородько, М. Klein, О. Марценківська, Хе Венлі, І. Вавшко, Н. Сидір, Т. Роровіч Младеновіч, Н. Назарій);
- музичної семантики та семіотики (В. Кравченко, Н. Очеретовська, А. Зварич, М. Antović, Н. Kim, E. Tarasti, J.-J. Nattiez, J. Dunsby, Ю. Ніколаєвська, О. Приходько, J. Ojala, І. П'ятницька-Позднякова, О. Александрова, О. Самойленко, С. Осадча);

- музичної поетики (Н. Горюхіна, Н. Беліченко, Н. Говорухіна); музичної інтонаційності (Т. Кравцов, О. Козаренко, Н. Очеретовська); взаємодії слова та музики, що виявляють закономірності формування смислу у вокальних жанрах (О. Захарчук, І. Приходько, В. Падалко);
- музичної інтерпретації (В. Москаленко, І. Сухленко, Ю. Ніколаєвська, О. Фрайт).

Наукова новизна отриманих результатів. В українському музикознавстві *вперше*:

- систематизовано фундаментальні західні й вітчизняні теорії наративу;
- виокремлено наукові напрямки наратології: семіотичний (Е. Тарасті, М. Грабоч), теорія експресивних жанрів (Р. Хаттен) та теорія наративних архетипів (Б. Альмен);
- диференційовано поняття *музична драматургія* та *музичний наратив*;
- запропоновано наративний метод аналізу музичного твору та обґрунтовано його теоретичні засади на основі досягнень сучасної зарубіжної наратології;
- адаптовано до специфіки музичного тексту аналітичний інструментарій Ж. Женетта, що дозволив виявити наративну семантику через структуру оповіді;
- здійснено наративний аналіз корпусу українських балад ХХ століття (Ю. Мейтуса, Б. Лятошинського, Л. Ревуцького, С. Борткевича, А. Штогаренка та інших), що дало змогу визначити індивідуально-стильові стратегії експліцитної та імпліцитної музичної оповідності.

Набуло подальшого **розвитку**:

- теорія музичної драматургії;
- уявлення про наратив як міждисциплінарний феномен сучасної гуманітаристики;
- теорія жанрової семантики балади;
- розуміння специфіки наративних стратегій у вербально детермінованих (вокальних) та іманентно музичних (інструментальних) творах.

Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості їх застосування у кількох сферах: у *науково-дослідній* – теоретичні положення та висновки дисертації можуть бути використані для подальшої розробки теорії музичного наративу, а також при дослідженні проблем музичної семантики та семіотики; у *сфері музичного аналізу* – розроблений та апробований аналітичний інструментарій може слугувати моделлю для аналізу творів інших жанрів, що виявляють ознаки оповідності; у *навчальному процесі* – матеріали дослідження доцільно використовувати у мистецьких закладах вищої освіти при викладанні дисциплін «Аналіз музичних творів», «Історія української музики», «Історія світової музики», «Методологія теоретичного та історичного музикознавства», «Актуальні проблеми теоретичного музикознавства», а також при розробці спецкурсів з музичної наратології та теорії музичного змісту; у *виконавській практиці* – запропонований підхід до інтерпретації наративних структур сприятиме поглибленому розумінню виконавцями авторського задуму,

дозволяючи точніше відтворити драматургію та психологічні нюанси музичної оповіді.

Апробація результатів дослідження. Обговорення дисертаційного дослідження відбувалося на засіданнях кафедри теорії музики Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського. Основні положення та висновки роботи оприлюднені на одинадцяти міжнародних та всеукраїнських науково-практичних і науково творчих конференціях (всього 11): Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасне слово про мистецтво: наука і критика» (Харків, 13–14.02.2023); Міжнародній науково-творчій конференції «Богатирьовські читання: школа теорії та практики» (Харків, 17–19.03.2023); Першому Всеукраїнському конкурсі науково-творчих презентацій імені Ірини Полусмяк (25–26.06.2023); Міжнародній науково-практичній конференції «Вища музично-театральна освіта Харкова: 100 років єднання» (24–25.10.2023); Міжнародній конференції наукового проекту «Сучасне слово про мистецтво: наука і критика» (Харків, 13–14.02.2024); II Всеукраїнському конкурсі науково-творчих презентацій імені Ірини Полусмяк (1–3.05.2024); V International Scientific Conference «Art And Science In The Modern Globalized Space» (to the Day of Science in Ukraine) (Харків, 18–19.05.2024); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Українська класика у науковому дискурсі сьогодення (до ювілею І. П. Котляревського)» (Харків, 9.10.2024); Міжнародній науково-творчій конференції наукового проекту «Сучасне слово про мистецтво: наука і критика» (Харків, 11–12.02.2025); I Всеукраїнській науково-практичній онлайн конференції «Музика як шлях до самовираження: досвід молодих науковців» (Суми, 5.04.2025); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Музична творчість і наука сьогодні: нові вектори, стратегії змін» (Київ, 2–3.05.2025).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження висвітлено у 4 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України, затверджених МОН України (з них 3 – одноосібні, 1 – у співавторстві).

Статті в наукових виданнях, затверджених МОН України як фахові (категорія Б), галузь «Музикознавство»

1. Шара, О. О. (2023). Теорія наративу в музикознавчому дискурсі. *Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти*, (67), 7–22. <https://doi.org/10.34064/khnum1-68.01>

https://intermusic.kh.ua/vypusk68/problemy_68_1_shara.pdf

2. Шара, О. О. (2024). Наративність вокальної балади: на прикладі твору Ю. Мейтуса «Розстріляли трьох» на вірші В. Коротича. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Музичне мистецтво*, 7(2), 244–256. <https://doi.org/10.31866/2616-7581.7.2.2024.316713>

<http://musical-art.knukim.edu.ua/article/view/316713/307659>

3. Александрова, О. О., & Шара, О. О. (2024). Наратив і музична драматургія: параметри взаємодії. *Музичне мистецтво і культура*, (41), 134–150. <https://doi.org/10.31723/2524-0447-2024-41-10>

<https://music-art-and-culture.com/index.php/music-art-and-culture-journal/article/view/1013>

4. Шара, О. О. (2025). Лірико-епічні елементи жанру балади: взаємодія поетичних та прозаїчних принципів. *Культура України*, (91), 135–143. <https://doi.org/10.31516/2410-5325.091.15>
<https://ku-khsac.in.ua/article/view/348199>

Характеристика особистості здобувача. Олександра Шара у 2022 році закінчила Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського і одержала ступінь магістра.

Від 01 жовтня 2022 року до 30 вересня 2026 року навчалася в аспірантурі Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського на кафедрі «Теорії музики», за спеціальністю 025 – «Музичне мистецтво» (науковий керівник – Беліченко Наталія Миколаївна, кандидат мистецтвознавства, доцент; доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри теорії музики Александрова Оксана Олександрівна).

Довідка про виконання освітньо-наукової програми А26 № 004, видана 12 січня 2026 року, підтверджує успішне виконання всього об'єму навчання.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана українською мовою з правильним вживанням лінгвістичної та спеціальної термінології. Стиль викладених в дисертації матеріалів дослідження – науковий.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності. Під час виконання дисертації здобувач дотримувалася принципів академічної доброчесності. За результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертації не було виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації.

Як результат попередньої експертизи дисертації Олександри Олександрівни Шари у межах публічної презентації наукових результатів дисертації, проведеної на засіданні кафедри теорії музики Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського «24» лютого 2026 року (протокол № 10) та повноти основних результатів дослідження

УХВАЛЕНО

1. Дисертація **Олександри Олександрівни Шари «Наратив в музиці та його втілення в українській баладі ХХ століття»**, представлена на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво» є ґрунтовним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, що має наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів, її зміст відповідає спеціальності 025 «Музичне мистецтво». Визначені мета та завдання повністю розв'язані, основні положення дисертації обґрунтовують наукову новизну. Обсяг та структура дисертації відповідають вимогам, що висуваються до дисертацій на ступінь доктора філософії.

Результати дисертації пройшли апробацію на 11 науково-практичних конференціях; основні положення відображено у 4 наукових публікаціях.

2. Викладене дозволяє дійти висновку, що дисертація **Шари Олександри Олександрівни «Наратив в музиці та його втілення в українській баладі ХХ століття»** має теоретичну і практичну значущість, наукову новизну; її результати

можуть бути запроваджені до науково-теоретичної та практичної сфер музичного мистецтва України. Дисертація, подана на здобуття ступеня доктора філософії, відповідає вимогам, передбаченим пунктами 10 та 11 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), та може бути представлена у разовій спеціалізованій вченій раді для присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво» галузі знань 02 «Культура і мистецтво».

3. Рекомендувати дисертацію **Шари Олександри Олександрівни «Наратив в музиці та його втілення в українській баладі ХХ століття»** до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді для присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво» галузі знань 02 «Культура і мистецтво».

Результати дисертаційного дослідження обговорено і схвалено на публічній презентації наукових результатів дисертації, яку було проведено на засіданні кафедри теорії музики Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського.

Головуючий на публічній презентації наукових результатів дисертації:

Доктор мистецтвознавства, професор,
завідувач кафедри інтерпретології та аналізу музики
Харківського національного університету
мистецтв імені І. П. Котляревського

Людмила ШАПОВАЛОВА

Доктор мистецтвознавства, професор,
завідувач кафедри теорії музики
Харківського національного університету
мистецтв імені І. П. Котляревського

Оксана АЛЕКСАНДРОВА

